ZESZYTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W BYDGOSZCZY
Studia Techniczne 1989 z.14

JAN JAKÓBOWSKI
WSP w Bydgoszczy

WYBRANE ZAGADNIENIA OSOBOWOŚCI NAUCZYCIELA WYCHOWANIA TECHNICZNEGO

Problematyka osobowości i jej kształtowanie należy do najbardziej kontrowersyjnych zagadnień teoretycznych. Różnic w jej ujmowaniu doszukiwać się można w skomplikowanym i wieloaspektowym przedmiocie rozważań /J.Bohucki 1965 s.9/. Złożoność ta podyktowana jest również tym, że osobowość ludzka nie jest czymś wrodzonym i gotowym, lecz kształtuje się i rozwija na podłożu plastycznej struktury psychicznej danej jednostki w konkretnych, ale różnych i zmiennych warunkach społeczno-historycznych /J.Bohucki 1965 s.23/.

Można zatem powiedzieć, że struktura psychiczna jednostki nie jest dziedziczona w postaci stałej i niezmiennej, lecz rozwija się i kształtuje na podłożu zewnętrznej rzeczywistości, która na nią działa. Owe warunki zewnętrzne /kulturalne, społeczne-interpersonalne, ekonomiczne, techniczne i przyrodnicze / wpływają aktywnie na system nerwowy jednostki, wpływając nań zmieniają go, pobudzając do reakcji i działania, rozwijają go i kształtują w określonym kierunku - tworząc w ten sposób zharmonizowaną s t r u k t u r ę o s o b o w o ś c i /J.Bohucki 1965 s.24/.

Zdaniem T.Tomaszewskiego osobowość jest konstrukcją myślową mającą wytłumaczyć pewne stałe cechy zachowania ludzkiego, a zwłaszcza ich ukierunkowany charakter i względną zależność od zmian w aktualnej sytuacji. Wyraża on pogląd, że osobowość można scharakteryzować odpowiadając na następujące pytania dotyczące działalności człowieka /T.Tomaszewski 1970 s.232/:

1. Do czego człowiek zmierza; jaki jest kierunek jego działalności, jakie ma potrzeby, które pragnie zaspokoić oraz przed jakimi staje problemami, dla których szuka rozwiązania?
2. Jakimi metodami posługuje się przy realizacji tych celów?
3. Jaka jest dynamika jego działania, to znaczy: poziom inicjatywy, wytrwałość, tempo itp?
4. Co potrafi osiągnąć w zakresie podejmowania działań?

Każda zatem osobowość, w tym również osobowość nauczyciela jest w swej strukturze niezwykle złożoną właściwością. Jest ona bowiem zdeterminowana charakterem stosunków między człowiekiem a jego społecznym otoczeniem. Ta organizacja i porządek otaczającej rzeczywistości warunkuje organizację i porządek jego osobowości. Dlatego tu właśnie człowiek uczy się różnych ról, a zarazem uczy się także zasad struktury społecznej oraz działalności różnych organizacji i instytucji /J.Reykowski 1967 s.126-129/.

Osobowość należy do tych pojęć współczesnej humanistyki, które mimo licznych prób zdefiniowania pozostają nadal niesprecyzowane, zachowując wieloznaczność, a w wielu przypadkach nawet niejasność. W zależności od przyjętych kryteriów lub też stopnia szczegółowości wylicza się od kilku do kilkunastu tysięcy cech psychicznych określających osobowość człowieka /R.E.Hilgard 1967 s.700/. Pojęcie osobowości określane w różnych dyscyplinach naukowych /psychologii, pedagogice, filozofii, etyce, historii, antropologii/ wiąże się zawsze z nieco odmienną problematyką. Zatem w zależności od tego, kto określa istotę osobowości: psycholog, pedagog, socjolog, filozof, historyk, etyk itd. jej definicja będzie brzmieć inaczej.

Wielu badaczy poświęciło dużo uwagi zagadnieniom osobowości nauczyciela, a szczególnie jej wpływowi na efekty pracy dydaktyczno-wychowawczej oraz wpływowi na kształtowanie się osobowości wychowanka. Wyodrębniła się nawet specjalna gałąź pedagogiki, poświęcona nauczycielowi i zawodowi nauczyciela - pedeutologia /T.Malinowski 1968 s.18/, która zajmuje się głównie: osobowością nauczyciela, doborem kandydatów do zawodu nauczycielskiego,

kształceniem, dokształcaniem i doskonaleniem nauczycieli oraz uwarunkowaniami efektywności pracy pedagogicznej nauczyciela. Co prawda genezy refleksji nad nauczycielem można poszukiwać już w starożytności, to jednak początków naukowego podejścia do sprawy, a tym samym rozwojem pedeutologii należy upatrywać dopiero na przełomie XIX i XX wieku.

Początkowo dla określenia osobowości nauczyciela posługiwano się w pedeutologii metodą normatywną /dedukcyjną/, to znaczy, że na podstawie ogólnych założeń - norm etycznych określano właściwości /idealne/ nauczyciela oraz idealny model jego postępowania /W.Okoń 1959, s.14/. Poszukiwano odpowiedzi na pytanie - jakim powinien być doskonały nauczyciel. W następstwie badań dedukcyjnych /normatywnych/, które zmierzały do określenia idealnego nauczyciela rozwijał się nurt empiryczny. W świetle jego założeń osobowość nauczyciela polega na analitycznym uogólnianiu osobowych właściwości czynnych nauczycieli.

W ostatnich latach nastąpiło poważne rozszerzenie i wzbogacenie terenu i problematyki badań pedeutologicznych. W badaniach tych zaczyna dominować tak zwany nurt r e a l i s t y c z n y, który obok problematyki psychologicznej w jej nowoczesnym ujęciu podejmuje rozważania o nachyleniu socjologicznym - dotyczące głównie społecznych wymagań stawianych nauczycielowi, społecznych warunków pracy nauczyciela, miejsca zawodu nauczycielskiego w systemie innych zawodów; psycho-społecznych deformacji, jakie grożą wykonywaniu pracy nauczyciela - wychowawcy. Ponadto wyraźnie akcentuje się tu problematykę wiedzy, umiejętności zawodowych, metod i środków oraz wyników pracy nauczyciela, jak również jego kształcenie, samokształcenie, doskonalenie i samodoskonalenie w zawodzie. Dużo miejsca we współczesnych badaniach pedeutologicznych poświęca się kandydatom na nauczycieli oraz młodym początkującym nauczycielom. Do czołowych pedeutologów, nie tylko na gruncie polskim, ale również i w skali światowej reprezentujących nurt realistyczny należy zaliczyć między innymi I. Bandurę, J.Kozłowskiego, R.Kończyka, M.Maciaszka, T.Malinowskiego, R.Miller, W.Okonia, J.Rutkowiak, B.Sadaja, W.Wojtyńskiego, J.Woskowskiego, Zb. Zaborowskiego i innych. Prace wyżej wymienionych autorów zmierzają na ogół do sprecyzowania modelu nauczyciela na miarę współczesnej epoki społeczno-historycznej. Wy-

chodzą oni w swych rozważaniach z najprostszego i podstawowego założenia, że /.../ chcąc dawać innym, trzeba samemu wiele posiadać; chcąc kształcić - trzeba być wykształconym; chcąc czynić innych lepszymi - trzeba być dobrym /W.Okoń 1959 s.14, a zatem można powiedzieć, że: uczyć może tylko nauczony, wychowywać może tylko wychowany, zapalać /aktywizować/ może tylko ten, kto sam płonie, uczciwość wpoi uczciwy, autorytet ukształtuje tylko ten, kto się cieszy autentycznym autorytetem, Dopełniając powyższą myśl trzeba pamiętać, że wartość osobowości nauczyciela i efektywność jego pracy pedagogicznej zależy od ukształtowania się właściwych stosunków między nauczycielem a podmiotem jego oddziaływań /uczniem/, gdyż, jak wykazują badania, uczniowie wysoko cenią sobie z jednej strony zalety moralne i intelektualne a z drugiej estetykę i określone cechy psychiczne nauczyciela, jak na przykład sprawiedliwość, wyrozumiałość, konsekwencję, serdeczność, przyjazność oraz społeczne zaangażowanie.

Pytanie, jakiego nauczyciela potrzebuje szkoła, stawiano w różnych okresach naszego społecznego rozwoju oraz różnie też określano jego podstawowe powinności. Ta odmienność w pojmowaniu roli nauczyciela wynikła głównie z sytuacji społeczno-politycznej naszego narodu oraz pozycji i społecznej rangi nauczyciela i szkoły. Jak pamiętamy wysoki status społeczny wyznaczyła Komisja Edukacji Narodowej, stojąc na stanowisku, że dobro szkolnictwa i jego los zależą głównie od nauczyciela i jego poziomu pedagogicznego. Można śmiało powiedzieć, że ideały KEN, która określała nauczyciela jako człowieka oddanego całym sercem Ojczyźnie, rozumiejącego i kochającego młodzież, silnie związanego z wymaganiami rzeczywistości - jako podstawowego czynnika kulturotwórczego narodu - nabierają dzisiaj szczególnie wymownego znaczenia.

Po tragicznych dla naszego narodu latach drugiej wojny światowej, pytanie - jaki ma być nauczyciel - znalazło się wśród najistotniejszych problemów ludowej Ojczyzny. Nowe warunki społeczno-polityczne i ekonomiczne stworzyły sytuację, w której nauczyciele jako grupa zawodowa stali się niezbędni w realizacji zarówno zadań oświatowo-wychowawczych, jak i zadań w dzia-

łalności społecznej. Model nauczyciela społecznika w pełni odpowiadał potrzebom rozwijającego się państwa. W okresie tym nauczyciel stanął przed koniecznością podejmowania aktywnej pracy społecznej na odcinku kształtowania socjalistycznej świadomości społeczeństwa oraz aktywnego uczestnictwa w społeczno-gospodarczym i kulturalnym rozwoju naszego kraju. Przypadła mu do spełnienia rola wiodąca. Musiał prawie od podstaw kształtować osobowość młodego pokolenia oraz musiał wywierać silny i systematyczny wpływ na zmianę postaw większości społeczeństwa dorosłego.

Wydana w 1956 roku ustawa /Dz.U. 1956 nr 12 poz.63/ bardziej konkretyzuje sylwetkę nauczyciela określając między innymi, że powinnością jego jest wychowywać dzieci i młodzież na ideowych, wykształconych i kulturalnych obywateli PRL, oddanych sprawie budownictwa socjalizmu i pokoju. Nauczyciel powinien podnosić swój poziom ideologiczny, naukowy i zawodowy, współpracować z rodzicami ucznia i środowiskiem społecznym.

W zakresie bliższego precyzowania sylwetki nauczyciela o wiele dalej idzie Karta Praw i Obowiązków Nauczyciela z 1972 roku, jak i Karta Nauczyciela 1982 roku określając, że nauczyciel PRL powinien: wychowywać uczniów w duchu socjalistycznej moralności i socjalistycznych zasad współżycia społecznego, umiłowania Ojczyzny, pokoju, sprawiedliwości społecznej i braterstwa z ludźmi pracy wszystkich krajów; wpajać im zamiłowanie i szacunek do pracy, poczucie odpowiedzialności i dyscypliny społecznej; przekazać im gruntowną wiedzę ogólną i zawodową; dbać o wszechstronny rozwój ich zdolności; rozbudzać zainteresowania i samodzielność myślenia; kształtować postawę czynnego współuczestnictwa w rozwoju gospodarki, kultury i życia społecznego /J.Buczkowski 1974 s.38 oraz Karta Nauczyciela 1982/.

Precyzując w ten sposób zadania dla nauczyciela równocześnie mobilizuje się go do pracy nad sobą, bowiem jak to określił Z.Mysłakowski - on staje się świadomym wychowawcą w miarę swoich uzdolnień, swego taktu i swego przygotowania do zawodu i zadań wychowawczych /Z.Mysłakowski 1964 s.293/.

Dobry wychowawca musi nabywać i doskonalić te dyspozycje,

które umożliwiają mu konstruktywnie pełnić podjętą rolę społeczno-zawodową, która na przestrzeni dziesiątków lat przeszła daleko idące przemiany. Istnieje bowiem zasadnicza różnica między zakresami czynności objętych społeczną rolą wychowania dawniej i współcześnie. W tradycyjnym ujęciu rola ta sprowadzała się raczej do werbalnego kontaktu z wychowankiem, do pojedynczych oddziaływań z pozycji autokratycznych, do egzekwowania wiedzy pamięciowej przy pomocy rygoru, sankcji i zastraszania. Natomiast we współczesnym procesie wychowania dostrzegamy wysoki stopień jego złożoności, organizacji i integracji, przebiega w różnych formach, obejmuje różnorodne działania pobudzające wychowanka do aktywności, realizowane jest przez całe zespoły ludzi, których zabiegi są ze sobą ściśle zaintegrowane i zmierzają wspólnie do jednego celu, to jest wychowania człowieka w duchu norm moralności socjalistycznej.

Współczesny nauczyciel musi być więc członkiem zorganizowanego zespołu, który wspólnie dzieli odpowiedzialność za uzyskiwane efekty, musi być zatem przygotowany do wielostronnego partnerstwa i pracy wychowawczej oraz ustawicznej modyfikacji swego stylu i metod pracy. Potrzebny jest więc nauczyciel inspirujący potrzeby, zainteresowania, ciekawość, bo tylko tym sposobem może prowadzić wychowanków do samodzielnych poszukiwań /J.Wołczyk 1976 nr 10/.

Nie ulega wątpliwości, że nauczyciel powinien posiadać szereg cech osobowych wynikających ze specyfiki zawodu nauczycielskiego, bez których trudno sobie wyobrazić dobrego pedagoga. Przy czym posiadanie nawet wszystkich pożądanych cech nie gwarantuje już w pełni społecznie potrzebnych efektów jego pracy. Bowiem wyniki te zależne są w dużym stopniu od poziomu wykształcenia, warunków pracy i bytu, osobistego stosunku nauczyciela do swoich obowiązków oraz od pełnego zaangażowania w pracy /A.Leśniak 1971 s.41/.

Oznacza to, że sylwetki współczesnego nauczyciela nie można ograniczać tylko do, nawet najrzetelniejszej wiedzy specjalistycznej. Również ważna jest tu także wiedza psychologiczna, pedagogiczna i metodyczna oraz związane z tymi dziedzinami wiedzy umiejętności, jak na przykład: wybierania i wartościowania wia-

wiadomości najważniejszych, wiązania teorii z praktyką, dobrej organizacji pracy i wypoczynku, krytycznej analizy i oceny samego siebie oraz wszechstronnego poznawania podmiotu własnych oddziaływań. Jednak charakterystyczną cechą współczesnego modelu nauczyciela jest daleko idący stopień specjalizacji, zróżnicowanie czynności nauczycielskich, a co za tym idzie - zróżnicowanie zespołów nauczycielskich. Przyjmując zatem proces specjalizacji jako zjawisko obiektywne, należy rozwiązać problem takiego kształcenia nauczyciela, by z jednej strony posiadał gruntowne przygotowanie specjalistyczne, z drugiej zaś strony aby mógł sprostować szerokim zadaniom społeczno-politycznym, psychologiczno-pedagogicznym i organizacyjno-metodologicznym. Rozwiązanie także musi uwzględniać to, co jest ogólne, co dotyczy całości zawodu nauczycielskiego, i to, co jest odmienne, szczegółowe, charakterystyczne dla nauczyciela specjalisty. Osiągnięcie takiego modelu jest możliwe na drodze racjonalnych powiązań interdyscyplinarnych. Odnosi się to zarówno do pokrewnych dyscyplin kierunkowych, jak i - dyscyplin psychologiczno-pedagogicznych oraz społeczno-politycznych. Współczesny nauczyciel powinien zatem dysponować wiedzą uwzględniającą zarówno właściwości strukturalne dyscyplin pokrewnych jak też właściwości funkcjonalne, to znaczy, aby mógł uczyć określonego przedmiotu w szerszym kontekście powiązań z innymi dziedzinami nauki i działalności człowieka.

Ważnym elementem instrumentalnej strony jego osobowości jest wiedza metodologiczna z zakresu danej dyscypliny naukowej. Stanowi ona bowiem podstawę kształtowania nauczycielskiej wrażliwości na metodę. Kultura metodologiczna nauczyciela jest niezbędna również po to, by nie traktował on własnych działań jako ograniczonego pojęcia nauczania i instrumentalnego pojęcia wychowania, lecz ujmował je znacznie szerzej. Akcentowanie kultury metodologicznej sprzyja nastawieniu bardziej na sposób dochodzenia do wiedzy i umiejętności niż tylko na wynik. Przygotowany w ten sposób nauczyciel będzie umiał uczyć sposobów opanowywania danego przedmiotu /dyscypliny wiedzy/ oraz rozumienia jego zjawisk. Już w okresie studiów w procesie kształcenia nauczycieli specjalistów przedmiotowych powinno się wy-

raźnie dążyć do tego, aby uczyć, jak studiowana dyscyplina powinna w przyszłej pracy dydaktycznej przekształcać się w przedmiot nauczania. Tendencję tę obserwuje się zarówno w krajach socjalistycznych /ZSRR i NRD/, jak i w krajach zachodnich /Anglia, Belgia, Francja i Szwecja/.

Współczesny model nauczyciela powinien ponadto w pełni zabezpieczać i zespalać jego przygotowanie teoretyczne z przygotowaniem praktycznym. Podstawowe pojęcia i zagadnienia danej dyscypliny naukowej powinny być konkretyzowane i zbliżane do potrzeb programów szkolnych, gdyż teoria może ogólnie opisywać i tłumaczyć zjawiska, może sugerować kierunek wyborów i rozwiązań, ale nie może dawać konkretnych rozwiązań do każdej jednostkowej sytuacji. Nauczyciel powinien opanować twórczą teorię i umieć ją wykorzystać w nowatorskiej praktyce. Idzie zatem o zintegrowane wykształcenie teoretyczne i praktyczne nauczyciela.

Wspomniałem na wstępie, że na osobowość człowieka składa się bardzo duża liczba różnorodnych elementów psychicznych. Różne jest też ich znaczenie i ranga przy wypełnianiu określonych ról społeczno-zawodowych oraz specyficznych funkcji i zadań życiowych. Problem cech psychicznych, jakimi powinien wyróżniać się nauczyciel był i jest przedmiotem licznych badań i dociekań naukowych. W rezultacie tych badań najczęściej podkreśla się wagę następujących właściwości nauczyciela: aktywność, samodzielność, zainteresowania, uczestnictwo w kulturze, przekonania i poglądy ideowo-moralne, polityczne, społeczne, jak również stosunek do samego siebie oraz dążenia i aspiracje życiowe i zawodowe, poczucie odpowiedzialności, tolerancji i szacunku dla drugiego człowieka. Ponadto od współczesnego nauczyciela wymaga się umiejętności problematyzowania faktów, aktualizowania własnej wiedzy merytorycznej, metodologicznej i psychologiczno-pedagogicznej, wyszukiwania, wartościowania i przetwarzania potrzebnych informacji, określania powiązań międzydyscyplinarnych ułatwiających całościowe ujmowanie zjawisk i tworzenie potrzebnych syntez, twórczego podchodzenia do programów szkolnych i metod dydaktycznych, rozbudzenia u ucz-

niów pozytywnych motywów uczenia się, takiego organizowania procesu dydaktycznego i wychowawczego, aby w maksymalnym stopniu wdrażał uczniów do samodzielnego poszukiwania, wykorzystywania i przeżywania informacji oraz praktycznego działania, operowania technikami umożliwiającymi poznawanie możliwości intelektualnego i wychowawczego oddziaływania na młodzież, przygotowywania do pełnienia ról społecznych i zawodowych.

Odrębną, ale bardzo ważną grupę walorów osobowościowych współczesnego nauczyciela stanowi jego postawa ideowa i społeczno-zawodowa. Jego ideowość powinna być oparta przede wszystkim na dobrej znajomości i akceptacji ideologii socjalizmu oraz tendencji rozwojowych Polski Ludowej, a wyrażająca się w aktywnym udziale w jej umocnianiu i rozwijaniu oraz w manifestowaniu postawy zaangażowanej, badawczej i innowacyjnej w stosunku do pracy w szkole i środowiska. Są to te walory osobowe nauczyciela, które czynią go otwartym na otaczającą go rzeczywistość oraz umożliwiają mu wszechstronne oddziaływanie na dzieci i młodzież.

Zasygnalizowany dotychczas w sposób wybiórczy zakres walorów i powinności współczesnego nauczyciela ilustruje nam w stopniu wyraźnym złożoność i wielostronność uwarunkowań modelowych jego osobowości, jak również i zawodowych powinności. Wyniki tej analizy wskazują jednoznacznie, że mówiąc o modelu nauczyciela trzeba widzieć pewne uniwersalne i ponadczasowe cechy psychiczne, które są wyraźnie znaczące dla nauczyciela w ogóle, bez względu na jego specjalizację, szczebel kształcenia, miejsce pracy, wiek, płeć itp. Są to między innymi: wiedza, umiejętności, doświadczenie oraz rzetelność, uczciwość, konsekwencja, sprawiedliwość, sumienność i wytrwałość, jak również wysoka kultura osobista. Jednak obok tych uniwersaliów osobowości nauczyciela duże znaczenie należy przypisać innym właściwościom, które są specyficzne dla różnych szczebli, rodzajów i specjalności pracy nauczycielskiej, Tak na przykład, badania wykazały, że takie właściwości, jak troskliwość i opiekuńczość, które zyskują wysoką rangę u nauczyciela przedszkola i nauczania początkowego, prawie w ogóle się nie liczą u nauczyciela akademickiego. Wynika stąd wniosek, że rozpatrując

sprawę osobowości nauczyciela trzeba mieć na uwadze z jednej strony właściwości dotyczące nauczyciela w ogóle, z drugiej zaś właściwości charakterystyczne dla nauczyciela specjalisty.

Na temat sylwetki współczesnego nauczyciela, jak również nauczyciela przyszłości wypowiada się wielu autorów. Są prezentowane różne stanowiska i propozycje modelowe. Proponuje się również liczne rozwiązania organizacyjno-programowe w zakresie przygotowania i kwalifikacji nauczycieli. Przy czym niepowodzeniem muszą kończyć się wszelkie poszukiwania tak zwanego uniwersalnego i optymalnego modelu współczesnego nauczyciela, gdyż taki model nie istnieje i przy dynamicznym pojmowaniu osobowości ludzkiej nie jest możliwy do określenia jako zamkniętej całości, nie można go ująć w z góry określone ramy, bądź schematy. Natomiast można i należy poszukiwać oraz określać pewne istotne elementy składowe tego modelu.

Pozostając w zgodzie z takim rozumowaniem można powiedzieć, że współczesny nauczyciel musi być z jednej strony twórczym,poszukującym i badawczym, a z drugiej zaś musi umieć wykonywać czynności proste i czynności skomplikowane. Przy czym specyficznego podejścia wymaga nauczyciel szeroko rozumianego wychowania technicznego. Specyfika ta polega na wyjątkowej wielostronności jego przygotowania zawodowego. Wielostronność ta zaznacza się między innymi w tym, że wychowanie techniczne jest jakby syntezą wielu dyscyplin naukowych. Wymaga to z kolei od nauczyciela w jego sferze instrumentalnej:

1. Umiejętności posługiwania się prostymi narzędziami i maszynami oraz urządzeniami technicznymi.
2. Znajomości podstaw technologii, maszynoznawstwa, elektrotechniki i elektroniki oraz podstaw produkcji przemysłowej.
3. Wiadomości i umiejętności stosowania w praktyce określonych teorii humanistycznych /psychologii, pedagogiki, socjologii/, jak również praw fizyki, chemii, biologii, matematyki, geografii i cybernetyki.
4. Dużej kultury technicznej, to znaczy: dobrej znajomości organizacji produkcji, rzetelnej wiedzy o stanowisku pracy, dokumentacji warsztatowej, przepisów BHP, nowej technologii

oraz najnowszych osiągnięć i zamierzeń współczesnego przemysłu.

5. Wrażliwości na techniczną brzydotę, bałagan organizacyjny, ład i estetykę w miejscu pracy oraz na tak zwane rupieciarstwo warsztatowe.
6. Radości tworzenia oraz unikania przejawów wszelkiej "byle-jakości" działania i tworzenia.

Wielostronność ta polega również i na tym, że obok dobrej znajomości teorii oraz umiejętności i sprawności specjalizacyjnych trzeba posiadać dobrą znajomość teorii i metodyki oraz szeroki zakres z tym związanych umiejętności i sprawności.

Pamiętać jednak trzeba, że podejmowanie jakiejkolwiek próby określania ram sylwetki nauczyciela musi być ściśle powiązane z podstawowymi funkcjami szkoły i wynikających stąd funkcji nauczyciela. W tym też aspekcie chcąc określić nawet przybliżoną sylwetkę nauczyciela wychowania technicznego trzeba ją rozpatrywać na tle funkcji procesu kształcenia oraz funkcji szkoły.

Cały proces edukacji dzieci i młodzieży stanowi wielostronną funkcjonalną całość. Jest specyficznym i silnym splotem funkcji kształcącej, wychowawczej, opiekuńczej, społecznej oraz profilaktyczno-kompensacyjnej. Należyte wypełnienie tych funkcji wymaga więc od nauczyciela wszechstronnego przygotowania. Musi on bowiem gwarantować: odpowiednią opiekę dzieciom i młodzieży, zaspokajanie ich podstawowych potrzeb, bezpieczeństwo i zdrowie, wszechstronny rozwój w połączeniu ze stymulowaniem ich aktywności, należyte wprowadzanie w otaczający świat społeczny i przyrodniczy, eliminowanie czynników negatywnych oraz niwelowanie odchyleń w rozwoju. Zatem specyfiką sylwetki nauczyciela wychowania technicznego jest jej silnie zintegrowana struktura postaw, cech osobowości, czynności, zainteresowań, umiejętności oraz specyficznych możliwości wielostronnej działalności pedagogicznej. Jawi się więc społeczne zapotrzebowanie na nauczycieli, którzy obok rzetelnej wiedzy i bogatych umiejętności rozumieją dogłębnie strukturę i wewnętrzną logikę całego procesu kształcenia, jak również którzy posiadali zdolność wielostronnego i całościowego oddziaływania na dzieci i młodzież. Jest to podsta-

wowe zadanie uczelni kształcących nauczycieli, w których organizacja studiów powinna sprzyjać kształtowaniu takiej sylwetki nauczyciela.

Z przedstawionych tu refleksji i przemyśleń wynika wniosek, że nauczyciel wychowania technicznego powinien posiadać rzetelną wiedzę oraz niezbędne umiejętności z dziedziny: psychologii, pedagogiki, socjologii, filozofii, dydaktyki ogólnej i szczegółowej, wybranych zagadnień przyrody oraz techniki, kultury i sztuki. Charakteryzować go powinny odpowiednie zainteresowania humanistyczne, społeczne i polityczne oraz uzdolnienia i umiejętności artystyczne i techniczne. Powinien mieć ukształtowane społecznie wartościowe postawy, dążenia oraz aspiracje życiowe i zawodowe.

LITERATURA

[1] Bohucki J., Osobowość nauczyciela w świadomości młodzieży, Katowice 1969
[2] Buczkowski J., Karta Praw i Obowiązków Nauczyciela, Warszawa KiW 1974
[3] Hilgard E., Wprowadzenie do psychologii, Warszawa PWN 1967
[4] Leśniak A., Z badań nad losami absolwentów studium nauczycielskiego, Warszawa PWN 1971
[5] Karta Nauczyciela, Warszawa Wydawnictwo Prawnicze 1982
[6] Malinowski T., Nauczyciel i społeczeństwo, Warszawa PWN 1968
[7] Mysłakowski Z., Wychowanie człowieka w zmiennej społeczności Warszawa KiW 1964
[8] Okoń W., Osobowość nauczyciela. Rozprawy, Warszawa PZWS 1959
[9] Reykowski J., Osobowość, W: Psychologia jako nauka o człowieku, Warszawa KiW 1967
[10] Tomaszewski T., Z pogranicza psychologii i pedagogiki, Warszawa PZWS 1970
[11] Wołczyk J., Winiarski M., Założenia modelowe szkoły otwartej na tle rzeczywistej działalności opiekuńczo-wychowawczej szkół w środowisku wielkomiejskim, "Nowa Szkoła" 1976 nr 10